

VZDELÁVACIA OBLASŤ UMENIE A KULTÚRA

- PREDMETY**
- **VÝTVARNÁ VÝCHOVA**
 - **HUDOBNÁ VÝCHOVA/RYTMICKO-POHYBOVÁ VÝCHOVA**
 - **VÝCHOVA UMENÍM**

VÝTVARNÁ VÝCHOVA nižšie sekundárne vzdelávanie

Charakteristika predmetu

Predmet **výtvarná výchova** (ďalej VV) nižšieho sekundárneho vzdelávania plynulo nadväzuje na výtvarnú výchovu v primárnom vzdelávaní. Naďalej vychádza z autentických skúseností žiaka, získaných výtvarnou činnosťou – z intenzívnych zážitkov dobrodružstva tvorby a sebavyjadrovania sa. Rozvíja osobnosť žiaka v úplnosti jej cítenia, vnímania, intuície, fantázie i analytického myslenia – vedomých i nevedomých duševných aktivít. Vzhľadom na psychický vývin zodpovedajúci veku, ustupuje spontánny prístup k vyjadrovaniu seba samého a vyjadrovaniu vonkajších podnetov. Väčšina žiakov v tomto období stráca svoju prirodzenú výrazovosť. VV sa musí podieľať na tejto transformácii. Uskutočňuje sa to:

- dôrazom na objaviteľský prístup k technikám, vyjadrovacím prostriedkom a médiám,
- nahradením nedostatku formálnych zručností pri vyjadrovaní reality, postupmi ktoré takéto zručnosti nevyžadujú,
- väčším dôrazom na myslenie žiaka, na príčinné súvislosti, vzťahy medzi javmi a poznávaciu funkciu umenia i vlastného vyjadrovania sa výtvarnými prostriedkami.

Ťažisko sebavyjadrovania sa, oproti primárnemu vzdelávaniu, prenáša na iné oblasti aktivity. Do vyučovania sú zaradované prostriedky a činnosti, ktoré rozširujú možnosti poznávacieho procesu žiaka a dovoľujú mu naplniť jeho prirodzené ambície po vizuálnom vyjadrení skutočnosti, po poznávaní formálnej i obsahovej štruktúry sveta, po presnejšom zobrazení pozorovaných vzťahov, po vyššej technickej dokonalosti prejavu, po pluralite spôsobov vytvárania. Zapája sa koncepčné a konštrukčné myslenie, ktoré je uvádzané do vzťahu s myslením estetickým. Detskú spontánnosť má postupne nahrádzať jej dospelý ekvivalent – duchovná otvorenosť a sviežosť, spojená s pribúdaním vedomej tvorivej operatívnosti. Žiak reaguje na stále komplexnejšie podnety, reflektuje podnety prírodné, civilizačné i kultúrne. Zvyšujú sa jeho technické schopnosti. Preto vo výtvarnej výchove potrebuje objaviť oblasť nových možností, zodpovedajúcich svojmu vývinu.

Metodické východiská predmetu

Vyučovanie VV je programovaný a riadený proces v ktorom ale učiteľ iniciuje, rešpektuje a podporuje nápady a individuálne riešenia žiaka.

Východiskami tohto procesu sú:

- 1. činnosti žiakov**, ktoré vychádzajú z myšlienkových, formálnych a technických procesov výtvarných a vizuálnych umení. Sú založené na súčasnom stave poznania vizuálnej kultúry;
- 2. témy/námety/obsahy** zobrazovania, ktoré majú svoj dôležitý antropologický a kultúrny charakter;

VV predstavuje v rámci obsahu vyučovania jedinečnú možnosť tematizovať základné antropologické koncepty:

- a) koncepty časopriestoru (čas, priestor, pohyb, mierka, hĺbka, výška, šírka ...),
- b) kultúrne archetypy vyjadrovania prírody (živly, prírodné polarities...),

- c) kategórie estetického prežívania (krása, škaredosť, neurčitosť, drsnosť, jemnosť ...),
- d) kategórie uvedomovania si osobnej a kultúrnej identity (ja, iný, cudzinec, priateľ, postihnutý ...; kultúrne rozdielnosti vo vizuálnom vyjadrovaní sveta),
- e) kategórie afektivity (radosť, bolesť, smútok, náladu ...).

Témy ponímame z hľadiska:

- a) osobnosti a veku žiaka,
- b) edukačných cieľov,
- c) kultúrno-spoločenskej reality.

Žiak spracováva (mentálne i formálne) symboly, ktoré vizuálne vyjadrujú jeho predstavy a fantazijné koncepty, alebo sa odvolávajú na javovú stránku sveta. Na rozdiel od iných predmetov, ktoré sa zaoberajú niektorými z týchto tém, VV angažuje osobnosť žiaka v inom zmysle: neučí sa o nich, ale vyjadruje ich, hľadá svoj spôsob ich vyjadrenia. To kladie vyššie nároky na senzomotorické a afektívne ciele predmetu a tým dopĺňa predmety v ktorých prevažuje cieľ kognitívny.

3. v reflexii diel výtvarného umenia, dizajnu, architektúry, filmu a videa;

V nižšom sekundárnom vzdelávaní sa zvyšuje dôraz na poznávanie a veku primeraný rozbor diel vizuálnej kultúry – jednak kľúčových diel reprezentujúcich historické epochy a kultúry, jednak diel reprezentujúcich súčasné tendencie vizuálnych umení.

Ciele predmetu

Ciele výtvarnej výchovy na úrovni nižšieho sekundárneho vzdelávania sú:

Kognitívne ciele

Poznávať jazyk vizuálnych médií – jazykové prostriedky, základné kompozičné princípy, vybrané techniky a procesy vizuálnych médií. Rozumieť im a tak zvyšovať uvedomelosť reflexie vizuálnej kultúry. Poznávať a vedieť pomenovať pôsobenie (výraz) umeleckých diel, svoj zážitok z nich. Poznať vybrané typické diela vizuálnej kultúry, reprezentujúce žánre a niektoré štýlové obdobia a iné kultúry.

Cez vlastnú činnosť žiaka uvádzať k poznaniu a vedomej reflexii sveta vizuálnych znakov (multimédiá, reklama, výtvarné médiá, architektúra, dizajn), k vedomému používaniu zobrazovania a jeho kritickému selekcii.

Senzomotorické ciele

Vedome rozvíjať tvorivosť. Umožniť žiakovi vývoj od detského, spontánneho spôsobu vyjadrovania k vyjadrovaniu cieľavedomému, s dôrazom na vlastný prístup, vlastný názor a vkus. Ďalej rozvíjať a kultivovať vnímanie, predstavivosť a fantáziu, podporovať a podnecovať jeho nápaditosť a tvorivú sebarealizáciu, prekonávanie konvenčných schém a inovovanie naučených myšlienkových a zobrazovacích vzorcov. Prostredníctvom VV rozvíjať tvorivosť v jej základných, všeobecne uplatniteľných princípoch. Formovať a rozvíjať gramotnosť (zručnosti) žiaka v oblasti vyjadrovania sa výtvarnými prostriedkami prostredníctvom vybraných médií, nástrojov a techník.

Socioafektívne ciele

Formovať kultúrne a postoje. Vychovávať žiaka smerom k vytváraniu si primeraných kultúrnych postojov, názorov a hodnotových kritérií; cez zážitok aktívneho vyjadrovania a vnímania umeleckých diel uvádzať ho do poznávania hodnôt umenia a kultúry – vo vzťahu k tradíciám, ale na úrovni aktuálneho vnímania problematiky vyjadrovania sveta umením.

Formovať celistvú osobnosť. Prístupovať k osobnosti žiaka v jej úplnosti – rozvíjať cítenie, vnímanie, intuíciu, fantáziu, analytické myslenie a poznávanie, a taktiež formovanie a aktívne používanie zručností – to všetko prostredníctvom činnostného a zážitkového vyučovania.

Osnovy VV podporujú medzipredmetové väzby, interdisciplinárnosť vyučovania, pri zachovaní špecifík spôsobu poznávania sveta prostredníctvom výtvarnej výchovy. Zapájajú citovosť, afektivitu, expresivitu a obrazovú konceptualizáciu, ktoré sú vlastné výtvarnému vyjadrovaniu, do vzťahu aj s inými, prevažne kognitívnymi predmetmi. V rámci nižšieho sekundárneho vzdelávania to predstavuje vedomé hľadanie formálnych a obsahových súvislostí s prírodovednými i humanitnými predmetmi a s inými druhmi umenia.

Obsah vyučovania

Obsah vyučovania VV tvorí sústava edukačných tém. Každá z tém zodpovedá riešeniu určitého výtvarného problému. Témy sú zoradené v metodických radoch. Metodický rad predstavuje riešenie príbuzných výtvarných problémov v priereze ročníkov (v tabuľke vodorovný rad), vždy na úrovni zodpovedajúcej veku. Takéto zoradenie sleduje stupňovanie náročnosti pri štruktúrovaní osobnosti žiaka. Zoradenie edukačných tém v rámci jedného ročníka (v tabuľke zvislý rad) umožňuje učiteľovi sledovať motivačné nadväznosti, prípadne ich zgrupovať a tvoriť z nich edukačné projekty. Takto koncipovaná sieť edukačných tém predstavuje model, s ktorým môže učiteľ dynamicky pracovať – podľa potreby preradovať témy v časovom pláne jedného ročníka i medzi ročníkmi. Témy napĺňa konkrétnymi úlohami (zadaniami pre žiakov) učiteľ. Niektoré edukačné témy sú alternatívne – označené ako a), b). V metodической prílohe osnov sú k jednotlivým metodickým radom vypracované vzorové úlohy, mali by však slúžiť ako nezáväzná inšpirácia pre učiteľov. Okrem navrhovaného priebehu úlohy obsahujú možné motivačné a námetové východiská, navrhovanú techniku (pokiaľ nie je predmetom edukačnej témy) a vyjadrujú ciele každej úlohy.

Edukačné témy zoradené do metodických radov

	5. ročník	6. ročník	7. ročník
metodické rady	edukačné témy / výtvarné problémy		
1. výtvarný jazyk / základné prvky výtvarného vyjadrovania	5.1. negatív a pozitív /v plošnom vyjadrení negatív a pozitív /v plastickom vyjadrení	6.1. mierka a proporčné vzťahy, operácie s proporciami	7.1. poriadok a chaos, usporadúvanie prvkov v kompozícii
2. možnosti zobrazovania videného sveta	5.2. kreslenie predmetu podľa skutočnosti/ modelácia šrafovaním tieňovaním, lavírovaním	6.2. kreslenie figúry podľa skutočnosti a pamäti	7.2. kreslenie priestoru / perspektíva
3. podnety výtvarného umenia / médiá, štýly, procesy, techniky, techniky, témy	5.3. kubizmus a konštruktivizmus	6.3. kinetické /svetelné umenie	7.3. dada, neodada
	5.4. surrealizmus		7.4. akčné umenie
	5.5. abstraktné umenie		

4. podnety výtvarného umenia	5.6. ranokresťanské a byzantské umenie /mozaika alt. . ranokresťanské a byzantské umenie /ikona	6.4. stredoveké a gotické umenie	7.5. renesančné umenie
5. podnety fotografie	5.7. základy práce s fotoaparátom / hry s ostrosťou a neostrosťou /digitálny fotoaparát, uloženie	6.5. práce s fotoaparátom / hry s ostrosťou a neostrosťou /digitálny fotoaparát, uloženie a základné operácie s fotografiou v počítači	7.6 práce s fotoaparátom, fotografia / základné operácie s fotografiou v počítači, zmeny osvetlenia – vplyv na plasticitu
6. podnety architektúry	5.8. hravé skúmanie priestoru	6.6. urbanizmus /plán mesta, štruktúra zón, doprava, uzly, vzťah ku krajine, mesto a dedina /fantastické priestory	7.7. typ, funkcia a výraz stavby
7. podnety dizajnu	5.9 obalový dizajn /materiál, tvar a grafické riešenie alt. návrh loga, značky, ex libris	6.7. odevný dizajn /časť odevu, doplnok	7.8. podnety krajčírstva, /alt.: podnety čipkárstva
8. podnety tradičných remesiel	5.10. podnety hrnčiarstva /alt.: kombinácia hrnčiarstva a drotárstva	6.8. podnety košíkárstva, pletenie	7.9. dizajn výrobku /návrh úžitkového predmetu
9. podnety literatúry, / synestetické podnety			7.10. vizuálna poézia /pokus o recitáciu
10. podnety rôznych oblastí poznávania sveta	5.11. výtvarné hry s problematikou dejepisu alt. výtvarné hry s problematikou zemepisu	6.9. podnety prírodopisu /prírodné štruktúry	7.11. telo človeka, zvieratá
11. tradícia a identita / kultúrna krajina	5.12. výtvarné reakcie na rôzne typy regionálnych ornamentov /ornamentov rôznych kultúr	6.10. výtvarné reakcie na tradičné formy (architektúry odevov, jedál, zvykov ...)	7.12. rozprávky, príbehy, legendy a história obce, regiónu spracované výtvarnou formou

12. škola v galérii /galéria v škole	5.13. objavovanie prvkov obrazu v galerijnej zbierke alt. galéria na internete	6.11. obraz pre 5 zmyslov	7.13. slovo a obraz
---	--	-------------------------------------	----------------------------

Cieľové kompetencie

Žiak by mal mať po absolvovaní **nižšieho sekundárneho vzdelania** tieto vedomosti, zručnosti a postoje:

Vedomosti

Vo výtvarnej výchove je väčšina vedomostí získavaná a zároveň overovaná prostredníctvom praktických činností žiaka; časť vedomostí o výtvarnom umení a vizuálnej kultúre sa utvára počas motivačnej, expozičnej a diskusnej časti vyučovacej jednotky a je podporená vizuálnymi materiálmi (edukačné DVD, knihy, časopisy).

Absolvent nižšieho sekundárneho vzdelania sa naučil:

Zručnosti a spôsobilosti

Formálne zručnosti

Vyjadrovacie zručnosti, ktoré predstavujú základy znalostí vyjadrovacích prostriedkov (jazyka) vizuálnych umení (gramotnosť v oblasti vizuálnej kultúry).

Žiak dokáže:

- zvládnuť základy proporčnej stavby zobrazovaného predmetu (výška a šírka, pomer hlavných častí),
- dokázať vybrať časť videnej skutočnosti za účelom zobrazenia – záber (fotografia, film, komiks), rám, pohľad (obraz), charakteristický tvar (plastika),
- hrať sa s jednoduchými animačnými trikmi, kamuflážou a napodobneninou (filmový trik, kulisa, maskovanie, mimikry),
- vytvárať formálne série z jedného motívu a jednoduché variácie motívu,
- vyjadriť sa základnými technickými postupmi kreslenia, maľovania, jednoduchých grafických techník, fotografovania, priestorového vytvárania objektu, plastiky a skulptúry,
- vytvoriť základný rozvrh architektonického tvaru a priestoru, kresbu jednoduchého dizajnérskeho návrhu,
- tvorivo používať vybrané médiá, vyjadrovacie prostriedky, nástroje a techniky komponovať a štylizovať – prostredníctvom toho vedieť vyjadriť vlastné nápady a koncepty,
- vo svojom vyjadrovanom procese spracovať charakteristické podnety z prostredia svojej obce (regiónu), svojho sociálneho prostredia,
- vo svojom vyjadrovanom procese spracovať charakteristické podnety rôznych (vybraných) tendencií umenia 20. st. až po súčasnosť,
- vo svojom vyjadrovanom procese (výtvarnom, hudobnom, literárnom) spracovávať podnety z iných predmetov.

Technické zručnosti

Žiak dokáže:

- zvládnuť narábanie s rôznymi nástrojmi (ceruza, štetec, pero, fixy, uhlík, drevko, rydlo, nožnice, šablóna, špachtľa, valček a pod.),
- kresliť prostredníctvom linky a šrafovania, tieňovania,

- zvládnuť technické základy usporiadania a miešania farieb na palete i na obraze; vyfarbovať tvar, plochu viacerými spôsobmi prostredníctvom štetcového rukopisu (napr. šrafúra, pointilizmus, roztieranie, zapúšťanie),
- zvládnuť konštrukčno-technické úkony s materiálmi (krčenie, zohýbanie, trhanie, strihanie, skladanie, vrstvenie a pod.), spájanie materiálov v koláži a v asambláži (vkladanie, lepenie, spínanie, viazanie, drôtovanie a pod.),
- zvládnuť techniku konštrukcie vonkajšieho tvaru – balenie (paketáž), obliepanie, obväzovanie, odrôtovanie,
- zvládnuť jednoduché techniky otláčania (frotáž, dekalk, monotypia, papierorez, sádrorez linorez a pod.),
- zvládnuť základy modelovania predmetných tvarov, otláčania do modelovacej hmoty a jednoduchého odlievania reliéfu do sadry,
- zvládnuť techniku skladania a spájania priestorových tvarov do asambláží,
- zvládnuť základné grafické operácie na počítači.

Mentálne spôsobilosti

Rozvoj schopností a získavanie zručností v oblasti vnímania skutočnosti a prežívania zážitku, vyjadrovania fantázie, predstáv a nápadov (vlastných koncepcií), rozumového posudzovania, konvergentného a divergentného myslenia.

Žiak dokáže:

- vedieť odôvodniť výber časti alebo prvkov zobrazovanej skutočnosti (čo zobrazit') alebo hľadiska (dôležité – nepodstatné, zaujímavé – nezaujímavé),
- chápať niektoré spôsoby notácie (mapa, partitúra, plán) ako výtvarný spôsob vyjadrovania skutočnosti,
- vnímať a analyticky porovnávať charakter okolitej krajiny, svojej obce, svojho bydliska s inými typmi krajín, architektúr – uvedomiť si a výtvarne reflektovať špecifiká svojho kultúrneho a fyzického prostredia (charakteristické prvky obce, mesta; pamiatky) ...,
- uvedomovať si možnosti výtvarného vyjadrenia niektorých podnetov prírodovedy (napr. premeny látok, váhy, zmeny skupenstva, magnetizmu, páky), geometrie, (tvarov, povrchov, línií, bodov, obsahov) matematiky (počtu, množín, sčítania, odčítania, násobenia, delenia) ...,
- pokúšať sa o charakterizáciu seba samého, o vyjadrenie svojich typických znakov, o vlastnú ikonografiu, erb, značku, logo.

Postoje

*Hlavnou kompetenciou v oblasti postojov je a priori tvorivý prístup – žiak je vedený k tomu, aby pri každej edukačnej téme volil svoje vlastné, teda **autentické riešenie**, a postupne formuloval svoj estetický (vkusový) i hodnotiaci názor. Formovanie takéhoto prístupu je dôležitým momentom výučby, ktorý vyvažuje prevažne propozičné a konvergentné myslenie formované väčšou časťou kurikula.*

U žiaka sa sformovali tieto postoje:

- otvorenosť voči experimentovaniu s farbou, hmotou, tvarom, technikou, postupom, motívom a témou,
- otvorenosť voči hľadaniu analógií (tvarových, materiálových, výrazových),
- v nižších ročníkoch spontánne výtvarné riešenia,
- náklonnosť k uvedenému hľadaniu vlastných riešení, odklon od vyjadrovacích schém – inovovanie grafických stereotypov na základe podnetov fantázie a (primerane veku) vlastného názoru (myslenia),
- tolerancia voči rôznym typom vyjadrovania, vkusu iných ľudí,
- aktívny prístup ku svojmu prostrediu, citlivá reflexia jeho hodnôt – jeho poznávanie a pretváranie.

- vyjadriť a vyhodnotiť štýl ľudí ktorých obdivuje (považuje za svoj vzor) a porovnať ich so svojím štýlom,
- hľadať vlastné cesty sebvýjadrenie; budovania vlastného vkusu a tváre (imidžu),
- spolupracovať pri realizácii vlastných konceptov a zosúladiť ich s ponímaním iných žiakov.

Minimálne kompetencie, ktoré má žiak so sluchovým postihnutím získať:

horeuvedené kompetencie uplatňuje a požiadavky štandardu spĺňa s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia a s pomocou učiteľa.

Poznámky

- Ak sú v 9.ročníku žiaci, ktorí sa pripravujú na talentové skúšky odporúčame vyučovať Výtvarnú výchovu v počte 2 hodiny týždenne.
- Pri používaní elektronických médií (metodické rady Podnety fotografie, Podnety filmu a videa) odporúčame triedu deliť na 2 skupiny.
- Organizácia činnostného vyučovania vyžaduje väčšie časové jednotky ako 45 min. Z toho dôvodu je optimálne navýšiť hodinovú dotáciu v školskom pláne.
- Pri niektorých edukačných témach je možné združiť vyučovanie výtvarnej výchovy do spoločných projektov s inými predmetmi.
- K učebným osnovám je vydaná metodická príloha s rozvedenými metodickými radmi, ktoré nie sú záväzné, majú charakter inšpiračného materiálu pre učiteľa. Expozičný, pracovný a demonštračný vizuálny materiál sa nachádza na edukačnom DVD.
- Predmet VV je klasifikovaný na vysvedčení známkami. Metodika hodnotenia je rozpracovaná v metodickej prílohe.
- Predmet VV musí byť vyučovaný, vzhľadom na vyššie nároky znalostí médií a technológií, výlučne kvalifikovanými učiteľmi VV.
- V rámci tematického učebného plánu môže učiteľ edukačné témy zaraďovať do vyučovania v poradí ako a časovom rozpätí podľa vlastného uváženia.

Obsah vzdelávania predmetu HUDOBNÁ VÝCHOVA pre 5.ročník je uvedený v Štátnom vzdelávacom programe, v ISCED 2.

Minimálne kompetencie, ktoré má žiak so sluchovým postihnutím získať:

horeuvedené kompetencie uplatňuje a požiadavky štandardu spĺňa s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia a s pomocou učiteľa.

VZDELÁVACIA OBLASŤ ZDRAVIE A POHYB

TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

**Obsah vzdelávania predmetu TELESNÁ VÝCHOVA a OCHRANA ŽIVOTA
A ZDRAVIA pre 5.ročník je uvedený v Štátnom vzdelávacom programe, ISCED 2.**

V základných školách, ktoré vzdelávajú žiakov so sluchovým postihnutím sa môže postupovať aj podľa učebných osnov zdravotnej telesnej výchovy pre 1. až 9.ročník, ktoré vydalo MŠ SR dňa 19.mája 2003 pod číslom 526/2003-41 s platnosťou od 1.9.2003 .